

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 6 Aralık 2022

Gönderim Tarihi: 9 Eylül 2022
Yayımlanma Tarihi: 30 Aralık 2022

Atıf Künyesi: Taş, M. R. (2022). Handan ve Uyanış Romanlarında İdealize Edilen Kadın Kimliklerinin Ortak Semboller Üzerinden Karşılaştırılması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 212-217.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.1173054>

HANDAN VE UYANIŞ ROMANLARINDA İDEALİZE EDİLEN KADIN KARAKTERLERİN DENİZ İMGESİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Mehmet Recep TAŞ*

Öz

Amerikan ve Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından Kate Chopin ve Halide Edip Adivar, *Uyanış* (1899) ve *Handan* (1912) adlı yapıtlarını modernizmin yeni yeni ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde, fakat farklı coğrafya ve kültürlerde kaleme almışlardır. Genel olarak her iki yazar da kadın haklarını savunan, kadınların erkek egemen toplumlarda baskı altında bir yaşama mahkum olduklarını dile getiren yazarlar olarak tanınmaktadırlar. Romanların yazıldığı dönem aynı zamanda birinci dalga feminist söylemlerin revaçta olduğu bir döneme denk gelmektedir. Dönemin sosyal ve kültürel kodlarını ve toplum yapısının kadına bakış açısının nasıl olduğunu yansıtan romanlar, genellikle kadın haklarını vurgulayan ve savunan romanlar olarak değerlendirilmektedirler. Her iki romanın da ana karakterleri, o dönemde yerleşik ataerkil erkek egemen yapı ile mücadele etmekte, bu nedenle ruhsal olarak yıpranmakta ve bu baskılardan kurtulmak için 'deniz'e sığınmaktadırlar. Bu bağlamda, hem yazarların hayat tecrübeleri, hem de kahramanların erkek egemen topluma karşı gösterdikleri davranış ve tepkilerden yola çıkan bu makale, farklı coğrafyalara ve kültürlere mensup iki kadın kahramanı 'Deniz' imgesi üzerinden karşılaştırıp aralarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adivar, Chopin, *Handan*, *Uyanış*, Kadın.

A Comparison of Female Characters in *Handan* and *the Awakening* in the Context of the Sea Image

Abstract

Kate Chopin and Halide Edip Adivar, both of whom are prominent writers of American and Turkish literature respectively, wrote their works *The Awakening* (1899) and *Handan* (1912) nearly in the same period in which modernism was just beginning to emerge, but in different lands and cultures. In general, both writers are known as writers who defend women's rights and state that women are condemned to a life under oppression in male-dominated societies. The period in which the novels were written also coincides with a period when first-wave feminist discourses were popular. Both novels, reflecting the social and cultural codes of the period and the perspective of the social structure on women, are generally considered as novels emphasizing and defending women's rights. The main characters of both novels are struggling with the patriarchal male-dominated structure at that time, therefore they are spiritually worn out and take shelter in the 'sea' to get rid of these pressures. In this context, this article, relying on both the life experiences of the authors and the behaviors and reactions of the female protagonist against the

* Doç. Dr., Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Van/Türkiye. E-posta: mehmetrecep@yyu.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5838-1948>.

male-dominated society, aims to compare the two female protagonists from different geographies and cultures through the image of the "Sea" and reveal the similarities and differences between them.

Keywords: Adivar, Chopin, Handan, The Awakening, Woman.

Giriş

Bireyin doğumundan itibaren gelişip, toplum içerisinde sosyal bir varlık olmasına kadarki geçen süreçte, kadının rolü ve taşıdığı fonksiyon büyük ölçüde önem taşımaktadır. Bireyin yetişmesinde büyük önem taşıyan kadının konumu incelendiğinde; bu konum ve statünün kültür, siyaset, din ve diğer sosyal etmenler açısından büyük bir değişime uğradığı görülmektedir. Doğal olarak bu değişim çeşitli yazın türlerine de yansımıştır. Özellikle, odak noktası hayat ve insan üzerine kurulmuş olan, insanın tanık olduğu tarihsel süreçleri, olayları, dolayısı ile de bir toplumun yansıması olan bireyleri pek çok açıdan inceleme fırsatı sunan bir yazın türü olan roman pek çok konu gibi kadının zaman içerisinde geçirdiği sosyalleşme sürecinin de takip edilebilmesine imkan tanımaktadır (Şahin, 2010). Halide Edip Adivar ve Kate Chopin, kadının modernleşme hareketi üzerinde özellikle duran, eserlerinde kadının kendi benliğini kurma çabasını gözler önüne seren iki önemli roman yazarı olarak bilinirler. Her iki yazar da, kendi kimliğini inşa etmek isteyen kadınların yaptıkları seçimleri ve buldukları sosyal şartların onları farklı konumlara getirdiğini, sosyal anlamda tanık olunan değişimlerin kadınlar üzerindeki etkilerini, kadınların bu değişim ve dönüşüme karşı gösterdikleri tepkileri, kadının kendini ve bulunduğu toplumdaki konumunu sorgulamasını ve kadının kadınlığı ve cinselliği üzerindeki ataerkil normlara karşı gösterdiği varoluşsal başkaldırı durumlarını yansıtmalarıyla öne çıkmaktadırlar. Chopin ve Adivar aslında bir dönemin Türk ve Amerikan toplumuna ayna tutmakta, aynaya yansıyan erkek egemen kültür kodlarını birer kadın gözüyle dile getirmektedirler. Her iki yazarın da eserlerini okuyanlar, Türk ve Amerikan toplumlarının geçirmiş olduğu dönüşüm ve değişimleri, kadın karakterlerin modernleşme sürecinde geçirdikleri değişim ve dönüşümler bağlamında gözlemleyebilmekte, kadının nasıl bir varoluşsal mücadele vermiş olduğunun farkına varmaktadırlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde Chopin'in *Uyanış* ve Adivar'ın Handan isimli romanları da kadının içinde bulunduğu toplumsal şartları, toplumun sosyo kültürel yapısını ve erkeğin kadına bakış açısını başarılı bir şekilde aktarmaktadır.

Chopin, *Uyanış* adlı romanında Amerikan toplumundaki kadının bireysel ve toplumsal yaşamını; annelik, evlilik ve toplum baskısı ile çevrelenmiş kadın karakter Edna Pontellier vasıtasıyla kurgulamaktadır. Öte yandan, Adivar da eserinde, Handan karakteri ve Handan'ın antitezi Neriman karakteri ile 'deniz' imgesini eserin merkez noktasına konumlandırarak detaylıca tasvir etmekte ve kadın yaşamına ve kadın *uyanış*ının yavaş yavaş baş göstermeye başladığı Meşrutiyet dönemine çeşitli karakterlerle de ışık tutmaktadır. Bir çok alanda kadın meselesi üzerinde duran ve kendi deyişiyle "ideal kadın"ı eserlerinin merkezine konumlandıran Adivar, feminizmin öncülerinden kabul edilmiştir. Adivar'ın tasvir ettiği 'ideal kadın' kavramını incelediğimizde etkilendiği feminizm ideolojisinin yansıması olduğunu açıkça görürüz. Kadınlar ekonomik açıdan bağımsızlaştıkça Feminist bilincin de buna paralel bir şekilde gelişmeye başladığı görülür (Argunşah, 2016: 17). Modernleşme dönemi olarak adlandırılan, siyasi, toplumsal ve ekonomik alanlarda bir çok yenilikçi adımların atıldığı ve kadının da toplumdaki yerinin, sosyal alanlardaki varlığının tartışılmaya başlandığı 19. yüzyıl Osmanlı toplumu edebi ve siyasi yaşamı incelendiğinde akla gelen yazarlardan biri de Halide Edip Adivar'dır. Adivar eserlerinde sadece tanık olduğu Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin gerektirdiği söylemlerde bulunmamış bunun yanında eserlerinde açık açık tasvir ettiği yeniliklere açık, "Batılılaşmanın getirdiği değişiklikleri üzerinde taşımaya çalışan, öz güveni yüksek eş, anne, evinin hanımı olarak sınıflandırılmanın ötesine geçmeyi başaran kadın karakterleri ile de karşımıza çıkmaktadır" (Durakbaşı, 2007: 231). Bu açıdan incelediğimizde Modernleşme sürecinin tecrübe edildiği bir zamanda eserlerini kaleme alan Adivar'ın ses getiren eserlerinden biri *Handan* romanıdır. İlk kez 1912 yılında yayımlanan Handan adlı romanında Adivar, idealleştirdiği kadının modernleşme adımları içerisindeki dönüşümlerini romanın merkezine yerleştirmiştir. Tasvir edilen kadın profili; "ataerkil kültürün dayattığı sınırlamalara karşın, iplerini elinde tutmaya çalışan, kadın kimliğini eril bir toplumun içinde mantığı ile var etmeye çalışan, sosyal hayata yenilikçi adımlarla ve eğitimle dahil olan

bireyi yansıtmaktadır” (Bekiroğlu, 1987). Böylelikle, geleneksel hayatta kimliğini sorgulamayan, eril bir toplumda kendine özgü bir yer edinemeyen, kimliksel dönüşümler yaşayamayan, her duruma kayıtsız ayak uyduran kadınlar, Adıvar’ın eserinde modernleşme sürecinin nimetleri ile adeta özgürlüklerini kucaklayan bireylere evrilmektedir. Bu açıdan incelendiğimizde, siyasi, toplumsal ve ekonomik alanlarda modern adımlar atmaya hedefleyen Modernleşme hareketleri Adıvar’ın Handan romanında Handan karakteri ile can bulmaktadır. Adıvar’ın ataerkil bir zihniyetin dayattığı kısıtlamalara karşı mücadele verdiği ve özgür olma yolculuğunda *Uyanışa* giden Modernleşme hareketleri yansımalarına karşın Kate Chopin *Uyanış* romanında kadının toplumsal alanda her konuda bastırılmaya çalışıldığı bir dönemi yansıtmaktadır. *Uyanış*’ta yansıtılan imge, toplumda bastırılmış kadının imgesidir. *Uyanış*’ta Chopin, kadını karşımıza feminen, anne, iş kadını ve eş olarak değil, dayatılan kurallar arasında seçim yapmakta ikilem yaşayan ve yaptığı seçimler sonucunda ötekileştirilen biri olarak çıkarmaktadır. Kadın hareketlerindeki mücadelesi ile bilinen Adıvar’ın Amerikan edebiyatındaki yansıması olarak nitelendirebileceğimiz Kate Chopin, kadın meselelerine ve kadının özgürleşme sürecine yönelik ortaya koyduğu tutumu ile sadece Amerikan edebiyatına değil, aynı zamanda dünya edebiyatına da damga vurmuştur. Kadının özgürleşmesi konusu bir yana, henüz karar verebilme ihtimalinin bile dile getirilmediği bir dönemde, *Uyanış*’ı yayınlaması ile birlikte dönemin ötesinde geliştirdiği söylemleri ile kendisinden söz ettirmiştir. Chopin’in tercih ettiği söylemlerinde, tıpkı Adıvar’ın eserlerinde de rastladığımız gibi, Chopin’in yaşadığı çevrenin etkisini eserde önemli derecede görmekteyiz. Amerika’nın güneyinde bulunan St. Lois’de hayatını sürdürmüş olan Chopin, muhafazakar Güney çevreyi *Uyanış* romanında tüm çıplaklığıyla, derinlemesine yansıtmıştır. Necla Aytür’e göre, Adıvar’ın romanına öncülük eden yenilikçi Modernleşme süreci söylemi, Chopin’in *Uyanış* romanında yerini teknolojik ilerlemelere karşın ahlaki gelişimini henüz oturtamayan Amerikan toplumuna bırakır. Aytür, bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“...eğer güneydeki tutuculuk, geleneksellik Chopin’e acı vermiş, onu yaşadığı ortama karşı, yazdıklarıyla, başkaldırmaya yöneltmişse, gene güneyin duyularına seslenen renkli yönü de ona kıvanç vermiş, yaşam sevincini, yazarlığını sürdürme, güneyin bu yönünü de yansıtmaya isteğini körüklemiştir. En başarılı yapıtları, savaş sonrası güneyinin yaşamından kaynaklanan karşıt duyguları kendi içinde yaşayan kişilerin öyküsünü anlatır. Chopin’in son romanı *Uyanış*’ta böyle bir kadının, Edna Pontelliér’nin öyküsüdür” (Aytür, 2010: 133-134).

Özetle, modernleşme sürecinin kadını bir birey olarak yansıtmaya şekli olan eşitlik kavramı, Kate Chopin’in *Uyanış*’ında adeta eşitsizliğe sürüklenmiş kimliği belirsiz bir topluluk olarak öne çıkmaktadır. Modernleşme döneminin ilk evrelerini yansıtan Handan ve *Uyanış* eserleri, tarihe rehberlik eden ve hayatlarını özgürleşme yolunda mücadele etmeye adanmış yazarlarının yanında, kadın toplumsal yaşam alanına ve sıradanlaşan hayat gidişatına karşı gösterilen kadınsal başkaldırıları, kendi “ben”ini arayan kadının varoluşunu benzer semboller ile tasvir etmeleri açısından da önemlidirler.

Ortak İmge: Deniz

Yazın türlerinin her alanında karşımıza çıkan simge kavramı, Chopin ve Adıvar’ın romanlarında da önemli ölçüde yer tutmaktadır. Bu noktada iki eser de simgesel anlatım yönünden ortak noktada buluşmaktadır. Chopin’in *Uyanış*’ı yeşil rengin hakim olduğu bir günde, Büyük Ada’da güneş ve denizin iç içe olduğu 1890 ‘lı yılların Amerikasının Güneyi’ni mekan olarak seçerken, Adıvar’ın Handan’ı da aynı şekilde yeşil rengin hakim olduğu, Mart ayının 14’ünde atılan bir mektupla başlar. Handan, mekan olarak İstanbul’da başlamasına rağmen, ileriki zamanlarda Avrupa’nın Paris, Marsilya gibi değişik şehirlerine uğradıktan sonra Londra’da duraksar. Chopin’in *Uyanış*’ında ana karakter Edna, Handan’a kıyasla daha yalnızdır.

“Bayan Pontelliér, başkalarına içini döken bir kadın değildi; bugüne kadar doğasına aykırı bir özellik olmıştu bu. Küçük bir çocukken bile, kendine ait küçük hayatı içinde yaşardı. Çok erken bir dönemde, içgüdüsel bir şekilde hayatın ikili niteliğini kavramıştı: Dışta kurallara uygun bir varoluş biçimi, içte bunları sorgulayan bir yaşam” (Chopin, 2008:76).

Modernleşmenin yeni yeni başladığı bir dönemde, Edna hem yalnızlık duygusuyla yaşamakta hem de psikolojik açıdan baskılandığını düşünmektedir. Irzık ve Parla’nın altını çizdiği gibi;

“*Ataerkil ideolojiler kadınların varoluşunu mahremiyet, sessizlik, doğallık, gizem gibi kavramlarla tanımlayarak dil ötesi, daha doğrusu dil öncesi bir alana hapseder, kamusalın karşıtı olarak kurgular. Bu kurgu, kadınların sesleri, kimlikleri, bedenleri üzerinde uygulanan denetimin en önemli dayanaklarından biridir, çünkü kadınların kamusal alanda kendi varlıklarını görünür duyulur kıldıkları her durumda, kendi doğalarına aykırı bir şey yapmakta oldukları uygunsuz bir biçimde dikkat çekerek kendileri hakkındaki sözleri kışkırttıkları, örtülü tutularak saflığının korunması gereken bir varlığı açıp sergiledikleri için çirkinleşip rezil oldukları anlamına gelir*” (İrızık ve Parla, 2004: 7).

Bu sebepten ötürü *Uyanış* romanının ana karakteri Edna için aslında yeşil renk bir mahkumiyetin sembolüdür. Edna Pontellier’in hikayesi “Kapının dışında asılı bir kafeste, yeşil ve sarı renkte bir papağan üst üste tekrar ediyordu: “Allez vous-en! Allez vous-en! Sapristi!” (Chopin, 2008: 59) cümlesiyle başlar. Edna, Handan gibi, bir arkadaşı veya kuzeni ile kalbinden geçenleri anlatabilecek, kalp kırıklıklarını dile getirebilecek, eğitilmiş, eş, ev hanımı, anne, feminen ve bütün bunların yanında sosyal kadının var olmaya çalıştığı bir toplumun içerisinde yaşamamaktadır. Edna’ya karşın Handan musikiyi çok seven, eğitim alan, tenis oynayan, iyi piyano çalan, öğrenme ihtirası ile dolu, yetenekleri ile ön planda bir genç kızdır. Romanın giriş kısmında da Cemal Bey’in ailesini tanıtırken modernleşme hareketlerine uygun bir şekilde eğitim alan genç kadınların müzik aletleri çalmaları ve sportif faaliyetler başta olmak üzere simgesel değerler taşıyan öğeler önemle vurgulanmaktadır. Handan ve Edna, evliliği sosyal bir kadının atacağı adımların önünde bir duvar olarak görmekteirler. Yaşıtı olan kızların evlilikten beklentilerinden farklı olarak Handan yapacağı evlilikten, karşılıklı sevgi, karşı tarafın kendisini olduğu gibi sevmesini, paylaşımında bulunmayı beklemektedir. Handan, “Ne olurdu, sade ve sakin bir hayat arkadaşım olaydı. Fakat benim, tamamen benim olaydı; her gün yanımda, geceleri bana çocukluğumdan beri verdiği aciz bir haşyetle sokulduğum göğüs, sabahleyin uyanan gözlerin umku hep benim, hep benim olaydı” diye hayıflanmaktadır (Adıvar, 2021: 137). Tıpkı Handan gibi Edna da evliliğe karşı eleştirel bir tutum sergilemektedir. Edna da yüzüğünü ve vazoyu fırlatarak yere atmanın hiç de akıllıca bir hareket olmadığını düşünür (Chopin, 2008: 136). Nişan yüzüğünü parmağından çıkarması aslında bir tutsaklık durumunu tasvir eder. Edna Pontellier ile Kate Chopin 19. yüzyılda, modernleşme çağında evlilik kurumuna yönelik yaptığı keskin eleştirileri ile döneminin çok ötesinde bir söylem gerçekleştirmişler. Edna’ya göre kocası Léonce Pontellier için evlilik demek, eve “bonbon ve fıstık” getirmekle özdeşleşmiş olan kadının tüm bireyselliğini yok sayan ve çocuksulaştırıcı bir davranıştır. Edna Pontellier bir kadın olarak bireyselleştirilen değil de, evinde çocukları ile birlikte şeker bekleyen çocuksulaştırılmış bir bireye dönüştürülür erkek zihniyetinde. Böylelikle Chopin, Edna Pontellier ile bulunduğu sosyal çevrenin kalıplaşmış fikirlerini yıkmak için gerçekçi söylemler gerçekleştirmiştir.

Her iki eserde de, ‘deniz’ önemli bir sembol olarak işlenmektedir. Kadın karakterlerin girdikleri çıkmazlardan kurtulmak için sığınacak son yer olarak belirlemektedir. Edna’nın *Uyanış*’ının ayak sesleri bir yaz yüzme öğretili ile başlar. “*Denizin sesi baştan çıkarıcıdır; ruhu bir süre yalnızlığın uçurumlarında gezinmeye içe dönük düşüncelerin labirentlerinde kaybolmaya durmadan, fısıldayarak, feryat ederek, mırıldanarak, çağırır*” (Lings, 2003: 80). Tüm çıplaklığıyla Edna’yı çağıran deniz, Edna’nın yaşadığı toplumun bütün zorlamalarından, sınırlamalarından kendini sıyrabileceği bir alandır. Bu alan, simgesel olarak Edna’ya bedenen ve ruhen özgür olma imkanı sunan bir mekan yaratır. Romanda anlatıcı, sessizliğe hapsedilmiş, eş, anne, evinin hanımı olan ancak çalışma hayatı olmayan, özgürleşemeyen, feminenliği taşıyamayan kadının çöküşünü şu söylemlerle tasvir etmektedir: “*Robert ile “durmaksızın konuşuyorlardı: etraflarındaki şeylerden; yeniden eğlendirici olmaya başlayan sudaki eğlenceli maceralarından; rüzgârdan, ağaçlardan....*” (Chopin, 2008: 63).

Virginia Woolf, “Bir kadın olarak benim ülkem yok. Bir kadın olarak kendime bir ülke istemiyorum. Bir kadın olarak benim ülkem bu dünya” (Urgan, 2004: 56-57) der. Edna’da baskılandığını düşündüğü sosyal duruma baş kaldırarak var olmaya çalışmaktadır. Edna için ‘deniz’ besleyici bir mekândır. “Açık ve geniş mekânlar, içtenlik mekânlarıdır. İçtenlik, mekânı içten dışa doğru çeviren ve açan bir niteliktir. Bu mekânlarda karakter kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyum içindedir” (Korkmaz, 2007: 411). Denizin verdiği ilhamla “*İçini bir neşe hissi kapladı, sanki dikkate değer bir güç ona beden ve ruhunun işleyiş kontrolünü vermişti. Kendini olduğundan daha güçlü sanarak ataklaştı, pervasızlaştı. Daha önce hiçbir kadının yüzmediği uzaklara dek yüzmek istedi*” (Chopin, 2008: 96). Deniz, Edna’nın ufkunu açarken

evliliğine olan bakış açısını da tümüyle değiştirmiştir. Bu sebeptendir ki Edna altını çize çize “Önemsiz her şeyden vazgeçerim; çocuklarım için paramı, hayatımı verirdim; ama benliğimi vermezdim. Bunu daha açık anlatamıyorum; bu benim daha yeni zihnimde aydınlanan, yeni anlamaya başladığım bir şey” (Chopin, 2008: 124) der ve özgür olma mücadeleleri içinde Robert ile yeni bir dünya kurmayı arzular. Edna, bulunduğu toplum tarafından baskıya uğramış kadın hayatına sosyal hayatında büyük bir *Uyanış*la başkaldırmaktadır. Fakat öngörüsü, içinde bulunduğu toplumun getirdiği şartlar açısından bir kadın için yeterli değildir.

Edna'nın *Uyanış*ını tetikleyen ‘deniz’ Handan'ın hikayesinde de aslında bir dönüm noktasını işaret eder. Romanın sonuna doğru geldiğinde Handan'ın Sicilya'da geçirdiği süre zarfında “Messina denizinin beyaz köpüklü dalgaları, Handan'a giydirilen bol beyaz kıyafetler, beyaz tül, beyaz ince manto” (Adıvar, 2021: 177) dikkat çekicidir. Sicilya ve Paris gibi şehirlerin, romanın başında ve sonunda kendi benliğini arayan kadın karaktere karşı sert bir tutum sergileyen, kendi ahlak anlayışı doğrultusunda kadın üzerinde baskı kuran, kadın adına karar veren bir toplumdaki uzak başka bir coğrafyaya ait olması özellikle dikkat çekicidir.

Deniz ve İntihar

Edna bir gün kimseye haber vermeden deniz kıyısına gider; rahat olmadığını düşündüğü mayosunu çıkarır. Bir anda yaşadığı sosyal çevrenin kendisine biçtiği evlilik, annelik ve ideal bir ev kadını giysilerinden kurtulduğunu hisseder. Köpüklü dalgaları hisseden ayakları, ataerkil toplumun baskıcı tutumundan kurtulmak isteyen Edna'yı resmen çağırır ve “Denizin dokunuşu tüm hislere seslenir, yumuşacık, sınıksız sarılır bedene” (Chopin, 2008: 216). Bir film şeridi gibi gözünün önünden geçen yaşamını artık geride bırakmıştır. Edna'nın yüzme öğrenmek için istekle başladığı hikâyesi, deniz ile sona gelmiş, baskıcı bir toplumun etkisinden kurtarmaya çalıştığı zihni ve bedeni aslında denize emanet edilmiştir. Kadının zihninin ve fiziğinin hapsedildiği ev hanımlığı ve anne olma dışına çıkmanın neredeyse imkansızca yakın olduğu bir sosyal çevrede kendisini intihara sürükleyerek, bedenini bulunduğu topluma değil ‘denize’ emanet eden Edna ile Kate Chopin aslında bulunduğu zamanın çok ötesinde siyasi bir söylem ortaya koymaktadır. İntihar, her iki eserde de farklı kavramları simgelemektedir. Edna'nın kendisini intihara sürüklemesi çaresizliği değil, yaşadığı zamana karşı adeta bir başkaldırının zirvesi denizi simgeler. Edna fiziksel olarak yok olmuştur ama zihnen toplumun sınırlarını aşarak kendine erişilemez bir alan da yaratmıştır. Deniz, Chopin'in eserinde ev hanımlığı, eş, anne olma şablonlarına karşı bir başkaldırıyı, tüm kısıtlamaların aksine esnekliği, baskılara karşı özgürlüğü, olabirliği simgelemektedir. “Deniz” tıpkı Chopin'in eserinde bir başkaldırıyı, tüm kısıtlamalara karşı özgürlüğü simgelediği gibi, Adıvar'ın eserinde de adeta ait olduğu toplumun tutumundan kurtulmak isteyen, geçmiş tecrübelerini hafızasından bütünüyle silmeye çalışan Handan'ı, kendi ‘ben’ ini arayan Handan'ı çağırır.

Sonuç

Uyanış (1899) ve *Handan* (1912) farklı coğrafyalarda ve farklı kültürlerde yaşamış iki farklı kadın yazar tarafından kaleme alınmıştır. Modernist dünya görüşünün yaygınlaşmaya başladığı yıllarda yayınlanmış olan her iki eser de kadın yaşamını ve kadının toplumdaki yerini irdelemiştir. Birinci dalga feminist hareketin egemen olduğu yıllarda kaleme alınmış olmalarına rağmen, her iki eser de söylemlerini bu hareketin taleplerinin ötesine taşımış ve kadına çizilen çerçevenin toplumun yerleşik ataerkil düşüncesi tarafından değil, bizzat kadının kendisi tarafından oluşturulması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Bu açıdan incelendiklerinde her iki eserin de bazı ortak sembol ve imgelerle bezendiği görülmektedir. Bu imgelerden en belirginini ‘deniz’ imgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşk, evlilik, özgürlük, yalnızlık gibi soyut kavramlar sembolik olarak merkeze yerleştirilen ‘deniz’ üzerinden tasvir edilmektedir. Deniz kavramı kimi zaman bir yok olmanın kimi zamansa bir uyanma halinin sembolü haline gelmekle birlikte her iki eserde de ele alınan kadın karakterlerin hayatına çeşitli açılardan yön vermektedir. Ele alınan kadın karakterler Edna ve Handan'ın ‘denizi’ temele alarak keşif hayat öyküleri doldukça dikkat çekicidir. Her iki eserde de çeşitli sembolik söylemlerle ele alınan evlilik kurumu, kadının zihinsel ve sosyal hayatını yansıtarak ortak semboller üzerinden ele alınmıştır. Bu noktadan bakıldığında, Handan ve Edna farklı yollar aracılığı

ile ait oldukları topluma başkaldırarak, ayrı yöntemler ile fakat aynı amaç uğruna kendilerine ait bir özgür olma alanı çizmeyi başaramışlardır. Handan zihinsel anlamda var oluşunu bedensel direnişi ile desteklerken, Edna'ya baktığımızda bulunduğu toplum itibarıyla zihinsel olarak var olabilmek için bedenini feda ettiği gözümüze çarpar. Sonuç olarak, Edna ve Handan karakterleri ile Chopin ve Adivar şahit oldukları dönemin çatışmalarla dolu ilerleyişini sembollerin diliyle tasvir ederler. Dolayısıyla, *Uyanış* ve *Handan* romanlarında ortak yönler, benzer özellikler ve farklılıkların ele alınması, yazarların buldukları döneme ayna tutan anlatımlarını ortaya koymaktadır. Birbirinden farklı kültürlerde, coğrafyalarda ve farklı bakış açıları ile kaleme aldıkları eserlerinde, Chopin ve Adivar ortak semboller aracılığı ile birbirinden farklı özellikleri olan kadın karakterler arasında bir köprü kurmuştur. Karakterlerini okuyucuya benzer semboller aracılığı ile tasvir eden Chopin ve Adivar'ın eserlerinin, kadın karakterlerin yansıttığı semboller vasıtasıyla okunması birbirinden farklı iki toplumda sesini duyurmaya çalışan, yer edinmeye çalışan kadın karakterlerin hayatlarına ayna tutmaktadır.

Kaynakça

- Adivar, H. E. (2009). *Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri*. İstanbul, Can Yayınları.
- Adivar, H. E. (2020). *Mor Salkımlı Ev*. İstanbul, Can Yayınları.
- Adivar, H. E. (2021). *Handan*. İstanbul, Can Yayınları.
- Argunşah, H. (2016). *Kadın ve Edebiyat Kendini Yazmak*. İstanbul, Kesit Yayınları.
- Aytür, N. (2010). *Kitaplar Arasında*. Amerikan Edebiyatı, Kültür ve Dil Yazıları. İstanbul, YKY.
- Bekiroğlu, N. (1987). Halide Edib Adivar'ın Romanlarının Roman Tekniği Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Chopin, K. (2008). *Uyanış ve Seçme Öyküler*. (A. B. Akman, Çev.). İstanbul. Otonom.
- Durakbaşı, A. (2012). *Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Durudoğan, H. (2011). "Namusun İlmigi" Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girenken Türkiye'de Feminist Çalışmalar. *Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan*, (S. Sancar, Der.) (ss. 871-880). İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Ergişi, A. (2013). Psikanalitik Bir Çözümleme: Halide Edib Adivar'ın Handan Romanı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (2), 1737-1747.
- Foucault, M. (2020). *Cinselliğin Tarihi*. (H. U. Tanrıöver, Çev.). İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Günaydın, U. A. (2017). *Kadınlık Daima Bir Muamma: Osmanlı Kadın Yazarların Romanlarında Modernleşme*. İstanbul, Metis Yayınları.
- İleri, S. (2010). Handan Kendini Arıyor. *Roman Kahramanları*, 3, 13-16.
- Kanbolat, Y. (1994). *Halide Edip Adivar'ın Romanlarında Feminizm Sorunu*. Ankara, Bayır Yayınları.
- Şahin, V. (2010). Aynadaki Ben/lik 'Handan'ın İmgesel Halleri ve Varoluş Süreci. *Roman Kahramanları*, 3, 26- 34.
- Urgan, M. (2010). *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.